Niilo Mäki Instituutin kirjallinen asiantuntijalausunto liittyen Hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE154/2022 vp)

Niilo Mäki Instituutti kiittää Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoa mahdollisuudesta antaa lausunto valtion vuoden 2023 talousarvioon. Lausuntoa on pyydetty erityisesti lasten ja nuorten oppimisvaikeuksiin liittyen.

Alle olemme keränneet huomioitamme liittyen lasten ja nuorten oppimisvaikeuksien huomioimiseen talousarvioesityksessä. Huomiot olemme ryhmitelleet sen mukaan, mihin kohtaan talousarvioesitystä kyseinen teema arviomme mukaan soveltuisi.

OKM:n hallinnonala

Talousarviossa kuvattua:

- (s. 364) “Hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen, oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen ja osaamiserojen kaventaminen. Tasa-arvoistavalla koulutuksella vahvistetaan myös yhteiskunnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.”
- (s. 364) “Lasten ja nuorten hyvinvointi on turvattava, syrjäytymistä on vähennettävä ja osallisuutta vahvistettava.”

Lausunto: tarkennus/lisäysehdotus

- Olisi tärkeää, että talousarvion kuvausteksteissä nostettaisiin oppimisvaikeudet selkeästi esiin yhteiskunnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavana tekijänä.
- Suomessa yleisen osaamistason laskun lisäksi erityisenä haasteena on osaamiserojen kasvu oppilaiden perustaidoissa kuten lukemisen ymmärtämisessä ja sujuvuudessa, sekä matematiikassa. Nämä osaamiserot liittyvät erityisesti poikien heikkoon suoriutumiseen, kielitaustan vaikutuksiin, sosioekonomisen taustan kasvavaan merkitykseen oppimiselle sekä koulujen/alueiden välisten erojen kasvuun. Muutokset heijastuvat suoraan siihen keillä oppimisen vaikeuksia todetaan. Nykyisen trendin mukaan meillä tulee olemaan enenevässä määrin oppimisen vaikeuksia erityisesti pojilla, maahanmuuttajataustaisilla sekä ruotsin-, saamen- ja viittomakielisillä oppilailla, sekä oppilailla joiden kotikulttuuri ei tue opiskelua. Myös erot alueiden ja koulujen välillä korostuvat entisestään. Vaarana on, että oppimisvaikeudet tulevat yliedustetuksi tietyillä alueilla. Edellä mainituilla riskitekijöillä on taipumus myös kasaantua johtaen mahdollisesti vakavampiin ja laajempiin oppimisen vaikeuksiin.
- Jotta mainittuihin riskeihin voitaisiin paremmin varautua ja ennaltaehkäistä niitä, oppimisvaikeuksien tunnistaminen (arviointi) ja oppimisen tukeminen tulisi ottaa

huomioon läpi perusopetuksen. Tunnistamisen ja tuen tulisi kulkea käsi kädessä ja oppijan yksilölliset tarpeet huomioiden.

- Esitämme, että oppimisvaikeuksien arviointiin ja tukikeinoihin, sekä kasvavien oppimisen erojen riskien lieventämiseen panostettaisiin myös vuoden 2023 talousarviossa. Tuen tarpeen tunnistaminen, taitojen yksilöllinen arviointi ja annetun tuen vaikuttavuuden seuranta (ns. tukivastemalli) mahdollistaa oppijan tukemisen ja tuen muokkaamisen oppijan tarpeiden mukaisesti. Lisäksi tarvitaan toimenpiteitä, joilla selvitetään keinoja ja edistetään eri kielisten (esim. maahanmuuttajat, ruotsin- ja saamenkieliset) ja poikien oppimista sekä tuetaan oppimista riskialueilla tai kouluilla.
- Suomen opetussuunnitelman perusteissa on kirjattu seitsemän laaja-alaista osaamisen tavoitetta. Luonnollisesti hyvät oppimisen perustaidot kuten kykyä lukea ja laskea sujuvasti mahdollistavat näiden osaamistavoitteiden saavuttamista. Oppimisvaikeuksiset oppilaat tarvitsevat kuitenkin paljon aikaa ja harjoittelua heille haastavan perustaidon oppimiselle. Vaarana on, että pyrittäessä saavuttamaan laajempia osaamistavoitteita perustaitojen harjoittelusta tingitään. Olisi tärkeää, että perustaitojen osaaminen varmistettaisiin kaikille.
- Keskeistä on tukivastemallin levittäminen, tunnistamisen menetelmien välineiden ja käytänteiden yhtenäistäminen ja perustaitojen opettamisen ja kohdennetun tuen menetelmien kehittäminen niin että yhä pienempi osuus oppilaista tippuu kyydistä perustaidoissa. Opettajien täydennyskoulutuksella on tässä myös suuri merkitys.
- Perustaitojen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen vaikuttavuuden seurannan tutkimusperustaisia välineitä on edelleen saatavilla vain vähän. Niiden kehittämiseen ja olemassaolevien menetelmien hyödyntämiseen tulisi panostaa.
- Myös tutkimusperustaisia tukimenetelmiä ja -välineitä on syytä jatkossa kehittää, jotta kouluilla ja kodeilla olisi mahdollisuus tarjota motivoivaa ja näyttöön perustuvaa tukea oppimisen vaikeuksia kohdanneille lapsille ja nuorille. Tukimenetelmiä tulisi olla laajasti saatavilla ja tasa-arvoisuuden vuoksi eri opetus- ja oppimiskielillä.

STM:n hallinnonala

Talousarviossa kuvattua:

- (s. 797) Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. -> Tärkeää, että järjestöille, säätiöille ja muille kolmannen sektorin toimijoille mahdollistetaan jatkossakin tärkeä ja kohderyhmiä tukeva yleishyödyllinen toiminta sekä yleishyödyllisen toiminnan ylläpitäminen.

Lausunto: tarkennus/lisäysehdotus

- On erittäin tärkeää, että terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävien järjestö-, säätiö- tai muille kolmannen sektorin yleishyödyllisten toimijoiden toimintaedellytykset varmistetaan ja uusien toimintamuotojen ja menetelmien kehittämiseen tähtäävät hankkeet saadaan jatkumaan.

Toivomme, että lausuntomme otetaan huomioon, kun mahdollisia täsmennyksiä tai kohdennuksia valtion vuoden 2023 talousarvioon pohditaan.

Niilo Mäki Instituutin puolesta,

Juha-Matti Latvala
toiminnanjohtaja
Niilo Mäki Instituutti
juha-matti.latvala@nmi.fi, 050-441 4043